

احزاب سیاسی ایران

محمود نفیسی

جنبش های زنان در زمان محمد رضا شاه

از خرداد ۱۳۴۲ تا انقلاب بهمن ۱۳۵۷

پیش از آنکه به مسأله حقوق زنان و جنبش ضد شاه بپردازیم، بهتر دیدیم که درباره نشریات زنانه این دوره آگاهی به دست دهیم. در گذشته نشریات زنانه را از پیدایش تا سال ۱۳۴۲ بررسی کردیم و سپس نشریات منتشر شده از سال ۱۳۴۲ تا پایان ۱۳۵۶ را مورد توجه قرار دادیم. از سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۶ شاهد انتشار یازده نشریه هستیم؛ از این یازده نشریه، «اطلاعات بانوان» از دوره قبل و از سال ۱۳۳۶ منتشر می شده و انتشار آن تا پایان این دوره ادامه داشته است و ده نشریه دیگر که در این دوره انتشار خود را آغاز کردند عبارت بودند از: مد روز (۱۳۴۲ - ۱۳۴۰)، راهنمای مد و زیبایی - پُست ایران (۱۳۵۲ - ۱۳۴۲)، زن روز (۱۳۵۷ - ۱۳۴۳)، زنان ایران (۱۳۵۶ - ۱۳۴۶)، سازمان زنان ایران شعبه خرمشهر (۱۳۵۰ - ۱۳۴۷)، مکتب امام (۱۳۵۷ - ۱۳۴۷) و دنیای زن (۱۳۵۴ - ۱۳۵۲) و اینک دنباله نشریات زنانه را پی می گیریم:

مجله اطلاعات بانوان؛ ۱۳۳۶ شمسی

مجله «اطلاعات بانوان» که از نشریات مؤسسه اطلاعات بود، اولین بار در ۱۲ فروردین ۱۳۳۶ شمسی در تهران با صاحب امتیازی و مدیر مسئولی قدسی امیر ارجمندی «مسعودی» به چاپ رسید. این مجله که در سال های ابتدائی آن با سردبیری ایرج مستعان منتشر می شد، در قطع ۲۵/۳۵، و در ۸۰ صفحه بود و به قیمت تک شماره ۵ ریال به فروش می رسید. مجله اطلاعات بانوان در سال های ۱۳۳۸ و ۱۳۳۹ موفق به کسب تیراژ بی سابقه ای در میان مجلات ایرانی گردید. یعنی تیراژ آن به ۴۵ هزار نسخه رسید. مسئولین این مجله، در طی سال های ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۰ به منظور تقویت کادرهای هیأت تحریریه خود و نیز به منظور تشویق زنان به کار روزنامه نگاری، یک

بانو پری اباضلی که مدت ۱۱ سال کار خبرنگاری این مجله را به عهده داشت، به جای ایرج مستعان به سمت سردبیری مجله برگزیده شد و تحولی در مطالب و تیراژ مجله بوجود آمد. درباره زندگی بانو پری اباضلی چنین می خوانیم:

تولد ۱۳۱۴؛ متأهل است و یک پسر دارد. در رشته زبان و ادبیات انگلیسی لیسانسیه است. خدمات مطبوعاتی را از سال ۱۳۳۶ آغاز کرد و در حال حاضر سردبیر مجله اطلاعات بانوان است و در طول مدت خدمت مطبوعاتی خود مشاغل مختلفی از جمله خبرنگاری، مترجمی و نویسندگی به عهده داشته است. انگلیسی و فرانسه می داند. به بسیاری از کشورهای اروپائی و آفریقائی و نیز آمریکا سفر کرده و از کتاب های او می توان کتاب «انگلیسی فوری» (تالیف) و «دوئل» (ترجمه) را نام برد^(۱)

کلاس روزنامه نگاری تأسیس کردند. سپس از هر دبیرستان دخترانه یک خبرنگار انتخاب کرده و در این کلاس جمع نمودند تا یک دوره ۲ ساله خبرنگاری ببینند. در پایان ۲ سال، از این کلاس، یک گروه چهار نفره با دریافت پایان نامه کلاس آزاد روزنامه نگاری فارغ التحصیل شدند. از میان این گروه می توانیم منصوره پیرنیا و منیژه دولتشاهی را نام ببریم که از خبرنگاران سابق مجله «زن روز» بودند و همچنین در طی سال های ۱۳۴۰ - ۱۳۳۹ این مجله انجمنی به نام «انجمن دوشیزگان و بانوان» تأسیس کرد و در ابتدا چون محل اجتماع دخترها و زن های جوان بود، در آماده کردن آنها برای شرکت در کارهای اجتماعی چندان بی تأثیر نبود. این مجله اولین نشریه ای بود که به معرفی زن های با استعداد در زمینه های گوناگون پرداخت. از سال ۱۳۴۷ شمسی

مجله اطلاعات بانوان که روزهای دوشنبه منتشر می شد، ابتدا قطع کوچک داشت و از لحاظ محتوی ضعیف بود اما چون رقیبی نداشت، تیراژش با وجود فرم و محتوی نامناسب قابل ملاحظه بود. ابتدا در صفحه اول یک مقاله انتقادی در مورد یکی از مسائل اجتماعی روز نوشته می شد. صفحات بعد شامل رپرتاژ، شعر، داستان به قلم نویسنده های جوان و زن، داستان های ترجمه شده به نام

مستعار «فادی»

که در اصل مترجم آن

فضل الله جلوه بود، صفحه

آشپزی، خیاطی، خانه داری و ... بود.

با آمدن سردبیر جدید، مجله با همین

مطالب، منتها با تغییرات بطور نسبی اساسی

از لحاظ فرم و محتوی انتشار یافت. یکی از

ابتکارات این مجله در آن زمان ضمیمه الگوی

مجانی بود که توجه بسیاری از علاقه مندان

را به خود جلب کرد. علت اصلی این تغییرات

پیدایش مجله «زن روز» بود که شرح آن در

شماره گذشته عاشقانه آمد. رقابت با این مجله

تا حد زیادی در تغییر روش آن مؤثر بود. این

مجله با سردبیر جدید در طی سال های ۴۹-

۴۸، مثل زن روز، روزهای شنبه منتشر می

شد. در کنار نام این مجله در حلقه ای نوشته

شده بود: «راهنمای خانواده»؛ و در شماره

اول این مجله در سر مقاله ای تحت عنوان

«پاسخ به یک نیاز» چنین آمده بود: «انتشار

این مجموعه، به موازات موفقیت هایی که در

نونهالان کشور قرار دارد، بکوشند زیرا تنها در این صورت است که آینده ملت ما روشن و درخشان خواهد بود»

بانو پری اباضلی با همسرش هوشنگ میرهاشم هم اکنون در لس آنجلس بسر می برند و به اتفاق مجله «راه زندگی» را بطور هفتگی انتشار می دهند.

مجله سازمان زنان آبادان؛ ۱۳۴۶

فصل نامه «سازمان زنان آبادان» با سردبیری خانم مهین برزین، بطور خبری-اجتماعی-ادبی از سال ۱۳۴۶ تا سال ۱۳۵۰ در آبادان منتشر شده است. این نشریه که

سال های اخیر نصیب جامعه بانوان ایرانی شده، یک ضرورت اجتناب ناپذیر بوده است و مؤسسه «اطلاعات» که همیشه به ابتکار و پیشقدمی در توسعه خدمات فرهنگی مباحثات می کند، خوشوقت است که با انتشار این نشریه جدید قدم مؤثری در بهبود وضع زندگی و بالا بردن سطح معرفت نیمی از جمعیت کشور که تاکنون از داشتن یک مجله اختصاصی محروم بوده اند بر می دارد... ما می خواهیم که همه زنان و دختران آشنا به حقوق و وظایف خود باشند و در اجرای تکالیف مقدسی که اجتماع بر عهده ایشان گذاشته و در رأس آن وظیفه مادری و تربیت

پرسش و گفت و گو در یکی از مراکز سازمان زنان ایران

معلوم نیست ملتی که بیشتر زنان و دختران آن در آتش فقر و ... می سوختند و می سوزند و ملتی که دخترانش از شش یا هفت سالگی به فروش کبریت و فال و گل و یا در کارگاه های قالبیافی و کارخانه های دیگر برای دستمزد ناچیزی در حال جان کندن بودند و هستند، تا چه اندازه به چنین مجلاتی نیاز داشته و دارد.

فعالیت های چاپ و نشر سازمان زنان

در بخش گذشته به چند بولتن که توسط سازمان زنان انتشار می یافت اشاره کردیم. در اینجا به فعالیت های سازمان در زمینه چاپ کتب، مقالات و عکس که در راستای اهداف اساسی سازمان و به منظور ارائه مفهوم جدیدی از زن و نیز ارائه الگوهای جدید زندگی که با برداشت هایی از فرهنگ غربی صورت می گرفت، می پردازیم. نشر کتاب توسط سازمان به شاخه های مختلف تقسیم می شد: ۱- برخی از پژوهش های سازمان تنها چاپ کتاب هایی در زمینه تحولات زندگی زن ایرانی در دوره پهلوی و بزرگنمایی آن صورت می گرفت که از جمله می توان به کتاب های «زن ایرانی از شالیزار تا وزارت»، «تاریخچه فعالیت شورای عالی زنان»، «چهره زن ایرانی»، «گزارش نقش زنان در برنامه ششم عمرانی کشور»، «نیروی زنان در خدمت جامعه»، «تاریخچه بزرگ» و «تاریخچه لباس» اشاره کرد. دو کتاب آخر، بهترین نوع لباس را لباس و نوع آرایش زن

ریال بوده است. این مجله از شماره اول تا شماره پنجم در قطع ۲۰x۲۹ و از شماره ششم در قطع ۳۲x۳۴ به چاپ می رسید. این مجله دارای دو ضمیمه بود؛ به طوری که در شناسنامه آن نوشته شده: «هشت صفحه مستقل در مجله به نام «روزنامه ماه» داریم که دیدگاه ما پیرامون مسایل روز کشور است. صفحات روزنامه ماه جداگانه شماره گذاری شده و بنابراین تعداد صفحات مجله با احتساب این ضمیمه ۸ صفحه ای به ۷۲ صفحه می رسد. ضمیمه دیگر، بولتن «مد زیبایی و لاغری» است که ۲۰ صفحه میانی مجله را به خود اختصاص داده است. انواع رژیم ها و راه و رمز زیبایی و آخرین خبرها و مدل های مختلف به همراه صفحات و ضمیمه های رنگی در این بولتن ارائه می شود.» مدیر مسئول در سرمقاله شماره اول در مورد هدف از انتشار این مجله چنین می گوید: «روشی برگزیده ایم که کلاس درسی از زندگی برای دختران، راهنمای مفیدی برای بانوان و دوستداران صمیمی و مأنوسی برای خوانندگان خود باشیم. البته نه تنها برای اعتلای روح زنان اندیشیده ایم بلکه در مورد زیبایی جسم نیز به کمک شما آمده ایم. ما ارمغان زیادی برای تناسب اندام شما توشه راه کرده ایم و گنجینه مفیدی برای آرایش مو و روی شما اندوخته ایم. با بیماری چاقی به مبارزه برخاسته ایم و قسمتی از مسائل بهداشتی شما را پذیرفته ایم تا همگام با رشد فکری و اجتماعی بانوان، به سلامتی و شادابی شما نیز بکوشیم.»

وابسته به سازمان زنان آبادان بوده، بطور رایگان در دسترس علاقه مندان قرار می گرفت. این مجله در آبادان منتشر می شد و دارای عکس های خبری بود.

مجله سازمان زنان ایران، شعبه اهواز؛ ۱۳۴۷

این نشریه که بولتن خبری سازمان زنان ایران بود، بطور هفتگی از سال ۱۳۴۷ تا ۱۳۵۰ در اهواز منتشر و بطور رایگان توزیع می شد. زبان آن فارسی و فاقد هرگونه عکس خبری بود.

ماهنامه دنیای زن؛ ۱۳۵۲

ماهنامه «دنیای زن» با مطالب بهداشتی - اجتماعی، از سال ۱۳۵۲ تا ۱۳۵۴ در تهران به چاپ می رسیده است. صاحب امتیاز و سردبیر این نشریه احمد نظام یزدی ذکر شده است. قیمت اشتراک این مجله ۴۰۰ ریال و قیمت تک شماره ۳۰

رساله دلشگا

از: عبید زاکانی

گره تبرزد

مردی تبری داشت و هر شب در مخزن می‌نهاد و در را محکم می‌بست. زنش پرسید چرا تبر در مخزن می‌نهی؟ گفت: تا گربه نبرد. گفت: گربه تبر چه می‌کند؟ گفت: ابله زنی بوده ای! تکه‌ای گوشت که به یک جو نمی‌ارزد می‌برد، تبری که به ده دینار خریده‌ام، رها خواهد کرد؟

در فکر بودم

یکی در باغ خود رفت، دزدی را پشتواره پیاز در بسته دید. گفت: در این باغ چه کار داری؟ گفت: بر راه می‌گذشتم ناگاه باد مرا در باغ انداخت. گفت: چرا پیاز برکندی؟ گفت: باد مرا می‌ربود، دست در بند پیاز می‌زدم، از زمین برمی‌آمد. گفت: این هم قبول، ولی چه کسی جمع کرد و پشتواره بست؟ گفت: والله من نیز در این فکر بودم که آمدی.

تازه آمده‌ام

شخصی در خانه مردی خواست نماز بخواند. پرسید که قبله کدام طرف است، گفت: من هنوز دو سال است که در این خانه ام. کجا دانم که قبله چون است.

خواندن فکر

شخصی دعوی نبوت می‌کرد. پیش خلیفه بردند. از او پرسید که معجزات چیست. گفت: معجزه‌ام این است که هرچه در دل شما می‌گذرد، مرا معلوم است. چنان که اکنون در دل همه می‌گذرد که من دروغ می‌گویم.

سازمان زنان ایران در کنار فعالیت‌های چاپ و نشر، اقدام به تأسیس کتابخانه مخصوصی بر مبنای موضوع زن نیز کرد که شامل کتاب‌های خارجی و ایرانی در این زمینه بود.

۴- برخی از کتاب‌ها، آموزش ساده قوانین و مقررات بود که به دلیل سطح پایین سواد، اغلب برای کارگران، روستائیان و برخی طبقات پایین چاپ می‌شد. چاپ این کتاب‌ها بخش اندکی از انتشارات را به خود اختصاص می‌داد. ۳۳ راهنمای درسی، دفترچه تمرین خواندن و نوشتن، جزوه‌ای در مورد اصول تدوین کتاب‌های آسان، بررسی حقوق زنان کارگر به زبان ساده و ... در این رده قرار دارند.

سازمان زنان ایران در کنار فعالیت‌های چاپ و نشر، اقدام به تأسیس کتابخانه مخصوصی بر مبنای موضوع زن نیز کرد که شامل کتاب‌های خارجی و ایرانی در این زمینه بود. علاوه بر این، مقالات دانشجویان دختر که درباره موضوع زن تهیه شده بود؛ بریده جراید در مورد پیشرفت زنان در ایران، انتشارات سازمان ملل متحد در مورد زنان و مجموعه‌ای از اسلاید و فیلم‌های مربوط به فعالیت‌های زنان از بعد از سیاست‌های تجددگرایی رضاخان نیز در این کتابخانه وجود داشت.^(۴)

پانویس:

۱- چهره مطبوعات معاصر؛ چاپ اول؛ سال ۱۳۵۱، ص ۵۵ و ۵۶؛ ناشر پرس اجنت؛ غلامحسین صالحیار

۲- کتابنامه آثار زنان ایران؛ انتشارات سازمان زنان ایران؛ آبان ۱۳۳۹

۳- اغلب این کتاب‌ها در بخش اسناد کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران وجود دارد.

۴- گزارش فعالیت‌های سازمان زنان ایران؛ سال ۱۳۵۱ و ۱۳۵۲، ص ۲

در دوره پهلوی معرفی می‌کند و آن را نشانه آزادی و احقاق حقوق زنان در نوع پوشش می‌داند. ۲- بخشی از کتاب‌ها به ارائه گزارش‌های فعالیت‌های سازمان مربوط می‌شد. تاریخچه فعالیت سازمان زنان ایرانی، مجموعه گزارش‌های سالیانه سازمان زنان ایران، مجموعه نشریات و جزوات مربوط به سمینارهای بین‌المللی، بولتن‌های هفتگی سازمان زنان ایران که هر هفته روزهای سه‌شنبه در ۷ هزار نسخه منتشر می‌شد و اخبار پیام‌ها، مصاحبه‌ها، گزارش‌ها، بخشنامه‌ها و تحقیقات سازمان از این شمارند. ۳- بخشی از کتاب‌های سازمان مربوط به مسائل آموزشی بود که در آن موارد حقوقی- بهداشتی و ... در زمینه‌های مختلف زندگی اجتماعی بررسی می‌شد. چارچوب این آموزش‌ها به نحوی تدوین می‌شد که دربرگیرنده سیاست‌های فرهنگی سازمان باشند. کتاب‌هایی مانند سواد آموزی تابعی، حرف و کارآموزی، بهداشت و تنظیم خانواده؛ کتاب‌های آموزشی خیاطی، بافندگی، آشپزی، قالیبافی و صنایع دستی دیگر؛ کتاب‌های مربوط به قانون مدنی مانند قانون کار، قانون خانواده، زن و حقوق خانواده، زن و قانون انتخابات، زن و قانون کار، بررسی مسائل حقوقی خانواده‌ها از این جمله‌اند.^(۱)

این کتاب‌ها اگرچه در نگاه اول جنبه آموزشی داشتند، ولی چنان تدوین می‌شدند که گوئی تمامی امکانات نوین حقوقی از طریق سازمان به دست زنان رسیده و تنها می‌بایست موارد استفاده یا آشنائی زنان به آنان تذکر داده شود.^(۲)